

Jacek Urbiński*

UNIA WOLNOŚCI W OŚWIĘCIMIU

Wprowadzenie

Unia Wolności to partia liberalno-demokratyczna, której rodowód sięga czasów „Solidarności”. Była kontynuatorką powstałego w 1990 r. Ruchu Obywatelskiego – Akcji Demokratycznej (ROAD) oraz Unii Demokratycznej wyłonionej z komitetów wyborczych Tadeusza Mazowieckiego. Formalnie powstała w 1994 r. w wyniku połączenia UD i Kongresu Liberalno-Demokratycznego. Przedstawiciele UW stali na czele rządów w wolnej i demokratycznej Polsce. Jej najwybitniejsi przedstawiciele to m.in. Tadeusz Mazowiecki, Leszek Balcerowicz, Bronisław Geremek i Władysław Frasyniuk. W 2001 r., w wyniku spadku poparcia społecznego, część członków odeszła do nowo powstałej Platformy Obywatelskiej, a 7 V 2005 r. partia przekształciła się w Partię Demokratyczną-demokraci.pl (Historia UW).

W tekście opisano funkcjonowanie UW w Oświęcimiu, w którym w latach 1994–2002 miała wielki udział w sprawowaniu władzy. Jest to historia partii określanej jako środowisko inteligencji i klasy średniej – w robotniczym mieście chemików i górników, pełnym problemów i sprzeczności związanych z położeniem na jego terenie byłego obozu koncentracyjnego KL Auschwitz-Birkenau, a spowodowanych transformacją historyczną i społeczną. Środowisko UW skupiło w swych szeregach ludzi dialogu wywodzących się z różnych środowisk, mających chęć uczestnictwa w procesie pozytywnych przemian.

Powstanie Unii Demokratycznej

Przemiany zachodzące w Polsce i uzyskana po 1989 r. wolność zaowocowały powstaniem oraz rozwojem szeregu partii i ugrupowań politycznych. Było to zjawisko pociągające i ożywcze, dające możliwość

* Instytut Nauk Politycznych, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. rotmistrza Witolda Pileckiego w Oświęcimiu, ul. Kolbego 8, 32-600 Oświęcim, e-mail: jacekurbin-ski@interia.pl

uczestnictwa w budowaniu nowego ładu. W tym czasie Oświęcim związany był administracyjnie z Bielsko-Białą jako miastem wojewódzkim. Tam, pośród innych ugrupowań powstało koło ROAD – polskiej partii politycznej założonej m.in. przez działaczy „Solidarności” Zbigniewa Bujaka i W. Frasyniuka w odpowiedzi na powstanie Porozumienia Centrum.

Oświęcimianie Jerzy Siwek i Franciszek Wądrzyk, zwolennicy Mazowieckiego, jeździli na spotkania do Bielska jako sympatycy, ponieważ w Oświęcimiu koła nie było. Byli to ludzie mocno zaangażowani w przemiany, np. w 1989 r. w Oświęcimiu na bazie „Solidarności” powstał Komitet Obywatelski, na czele którego stanął J. Siwek, on też został przewodniczącym Międzyzakładowego Komitetu Koordynacyjnego „Solidarność”. W 1991 r. dostali propozycję od bielskich liderów, Grażyny Staniszewskiej i Janusza Okrzesika, aby utworzyć z przekształcającego się ROAD koło UD w Oświęcimiu (Rozmowa z Siwkiem i Wądrzykiem 6 II 2002).

6 V 1991 r. odbyło się pierwsze zebranie UD, na którym spotkało się 8 osób. Liderem był F. Wądrzyk (Protokół 6 V 1991). Natomiast 1 VIII 1991 r. odbyło się kolejne zebranie, na którym wobec wyjazdu Wądrzyka za granicę, przy udziale 10 osób, przewodniczącym wybrano J. Siwka. Zaczęto myśleć o nadchodzących wyborach oraz poruszano ważne problemy lokalne: potrzebę ochrony środowiska w mieście zdegradowanym przez przemysł, unowocześnienie istniejącego przemysłu, postulowano rozwój turystyki i wykorzystanie walorów regionu, a także opowiadano się za współpracą z innymi ugrupowaniami. Jednocześnie powiadomiono Radę Miasta o istnieniu koła i wyrażono wolę współpracy (Protokół 1 VIII 1991).

Kolejne zebrania koła odbywały się co najmniej raz w miesiącu; zajmowano się na nich bieżącymi sprawami lokalnymi. Starano się utrzymywać więź z wyższymi strukturami partii. Podejmowano kontakty z władzami miasta i innymi partiami politycznymi „dla przypomnienia wybranym przedstawicielom władzy o ich zależności od elektoratu – i możliwym spadku zaufania wobec złych decyzji” (Protokół 9 I 1992). Już wtedy w Oświęcimiu działały: PC, Zjednoczenie Chrześcijańsko-Narodowe, UD, KLD, Ruch Odbudowy Polski, Konfederacja Polski Niepodległej, Socjaldemokracja Rzeczypospolitej Polskiej i Polskie Stronnictwo Ludowe (Urbiński 2004: 29). Pomimo że środowisko polityczne było jeszcze stosunkowo nieliczne, to jednak powszechna była wiedza na temat prezentowanych poglądów i przynależności osób aktywnych. 22 I 1992 r. po raz pierwszy na wspólnym posiedzeniu spotkali się przedstawiciele lokalnych oddziałów UD i KLD: ze strony UD – J. Siwek, ze strony

KLD – Tadeusz Dziędziel. Próbowano znaleźć sposób na pozyskanie Rady Miasta dla współpracy z ugrupowaniami politycznymi działającymi lokalnie. Uważano bowiem, że pozwoli to wzbogacić pracę Rady o nowe konstruktywne elementy oraz rozszerzy bazę polityczną i społeczną dla jej członków (Protokół 22 I 1992; Pismo liderów UD i KLD 22 I 1992).

Kongres Liberalno-Demokratyczny w Oświęcimiu

Oświęcimskie koło KLD powstało w 1991 r. jako wyraz zainteresowania grupy miejscowych przedsiębiorców programem tej nowo powstałej, lecz szybko uzyskującej wpływy partii. Było to pierwsze koło KLD w województwie bielskim. Inicjatorzy ruchu, T. Dziędziel i Andrzej Janiczek, spotkali się z czołowymi postaciami ugrupowania, w tym z Pawłem Piskorskim, po czym uczestniczyli w warszawskim zjeździe partii. Na ich zaproszenie do Oświęcimia przybył lider KLD Donald Tusk, który spotkał się z zainteresowanymi w Międzynarodowym Domu Spotkań Młodzieży. Akcja ta zaowocowała powstaniem kół partii w Bielsku-Białej, Wadowicach i Suchej Beskidzkiej. Oświęcimskie koło liczyło wtedy 14 członków (Rozmowa z T. Dziędzielem 7 I 2014).

Rozwój Unii Demokratycznej

W tym okresie UD w Oświęcimiu osiągała sukcesy, liczba członków wzrosła do 15, a koło stało się partnerem dla Rady Miasta. W marcu 1992 r. w skład koła wchodziły sekcje: polityczna, ekonomiczna, organizacyjna i ekologiczno-kulturalna. Członkowie spotykali się z ważnymi postaciami polityki, np. z Januszem Lewandowskim, Jackiem Kuroniem i G. Staniszwską (Protokoły 6 II, 24 II, 9 III i 23 III 1992). Partia była coraz bardziej widoczna, brała udział w lokalnych uroczystościach patriotycznych, w wyrażanych opiniach odróżniała się od innych oświęcimskich środowisk. Ważną decyzją było wypracowanie własnej koncepcji programu ekonomiczno-gospodarczego dla miasta i wprowadzenie swych członków do prac w sesjach i komisjach opiniotwórczych RM w celu włączenia się do działań w rozwiązywaniu trudnych problemów stojących przed samorządem. Sporo korzyści partii przyniosło zaangażowanie w rozwiązanie problemu kupieckiego dotyczącego polityki wykupu lokali użytkowych. Jednocześnie oświęcimscy działacze UD angażowali się w szerszą politykę, biorąc udział w Radzie Krajowej, Radzie Regionalnej i Komisji Rewizyjnej (Protokoły 11 V, 5 VI, 22 VI, 6 VII, 27 VII, 15 IX i 28 IX 1992). Od listopada 1992 r. koło UD zaczęło angażować

się w działania na rzecz dzieci niepełnosprawnych z ośrodków pomocy społecznej w Bobrku, Grojcu i Oświęcimiu. W tym celu próbowano współpracować z innymi partiami o wydźwięku pravicowym, ale bez pozytywnych efektów (Protokół 24 XI 1992).

W 1993 r. z powodu rezygnacji J. Siwka z przewodniczenia partii szefem został Józef Krawczyk. Był to już wtedy znaczący działacz samorządowy. W przedstawionym programie działalności koła wskazywał na potrzebę przygotowania do walki wyborczej, konieczność wzrostu liczby członków, pozyskanie lokalu, a także analizował możliwość ewentualnych koalicji z lokalnymi oddziałami partii postsolidarnościowych (Uchwała nr I/3/90; Uchwała nr XXIV/130/91). W niedługim czasie z inspiracji partii chadeckich doszło do takich rozmów, w których uczestniczyły: Partia Chrześcijańsko-Demokratyczna, Partia Konserwatywna, Komitet Obywatelski, NSZZ Solidarność, ZChN i UD. Jednak UD nie dążyła do zawarcia koalicji (Protokoły 22 X i 26 X 1993). W kole analizowano sytuację krajową w partii, rozłamy frakcyjne i możliwość fuzji z KLD. Powołano komisję ds. współpracy zjednoczeniowej z KLD (Protokół 7 XII 1993). Z początkiem 1994 r. koło pozyskało lokal przy ul. Mickiewicza 4, w którym 15 lutego uroczysto otwarto biuro poselsko-senatorskie senatora J. Okrzejki z UD. W ślad za tym nastąpił zaciąg nowych członków, których było już 22. W tym czasie partia mocno angażowała się w działania charytatywne, dzieci objęte pomocą społeczną wysłano na zimowisko w Szczyrku, a także zorganizowano zabawę dla dzieci niepełnosprawnych w miejscowym domu kultury (Protokoły 18 I i 8II 1994).

Powstanie Unii Wolności

Od lutego 1994 r. prace koła UD zdominowało możliwe połączenie z KLD. W połowie marca doszło do spotkania prezydiów kół obu partii w Oświęcimiu. Rozmawiano na temat zjednoczenia oraz wspólnego startu w wyborach samorządowych. Dalsze rozmowy kontynuowano w kwietniu, ustalając liczebność przyszłego zarządu na 7 osób: 5 z UD i 2 z KLD (Protokoły 8 II, 7 III, 14 III, 5 IV i 19 IV 1994). 10 V 1994 r. na zebraniu połączeniowym prowadzącym do utworzenia Unii Wolności w Oświęcimiu wybrano przewodniczącego (J. Siwek) i zarząd UW. Koło liczyło wówczas 25 członków (Protokół 10 V 1994). Jednocześnie powołano komitet wyborczy „Unia dla Samorządnego Oświęcimia” (Pismo 10 V 1994). W wyborach samorządowych UW uzyskała 7 mandatów. Dyskusje związane z możliwością pełnienia władzy mocno podzieliły członków koła (Protokoły 7 X i 18 X 1994). Po długich i trudnych rozmo-

wach zawiązano koalicję UW-SLD w Radzie Miasta z prezydentem Andrzejem Telką (SLD) i dwoma wiceprezydentami z UW, Kazimierzem Płonką i Józefem Krawczykiem, a także przewodniczącym Rady Miasta Janem Knyczem, sympatyzującym z UW (Uchwała VI/46/94; Uchwała VI/47/94 RM). Dotychczasowy sympatyk partii, K. Płonka, został członkiem koła UW. Był to doświadczony samorządowiec, poprzednio pełnił funkcje: wiceprzewodniczącego Rady Miasta (1990), członka Zarządu Miasta (1990) oraz wiceprezydenta Miasta (Uchwały RM I/2/90, II/15/90 i LI/289/93).

W 1995 r. UW zelektryzowały wybory prezydenckie. Poszukiwano najlepszego kandydata, ostatecznie został nim Jacek Kuroń (Paszkievicz 2004: 205). Sprawa ta zbliżyła oświęcimskie koło z oddziałami partii w Chrzanowie i Libiążu, pojawiła się także inicjatywa współpracy w zagadnieniach gospodarczych, infrastrukturalnych i inwestycyjnych (Protokół 24 I 1995). Tymczasem w oświęcimskiej RM nastąpiły korzystne zmiany: UW zyskała 2 kolejnych sympatyków. Pomimo to nastąpił istotny rozdźwięk pomiędzy działaniami poszczególnych radnych a klubem. Pojawił się brak dyscypliny w prezentowaniu problemów i głosowaniach. Coraz częściej występowały głosy o potrzebie konsolidacji, zwracano uwagę na brak spotkań klubu radnych ważnych dla uzyskania wspólnego stanowiska prezentowanego w RM. Brakowało jasnego przekazu, czy klub radnych reprezentuje interes partii, co prowadziło do dużych napięć (Protokół 23 V 1995). W kwietniu 1995 r. nowym przewodniczącym ogólnopolskiej UW został L. Balcerowicz, który już w maju 1995 r. wraz z senatorem Okrzesikiem i posłanką Staniszewską odwiedził Oświęcim (Paszkievicz: 205). Przeprowadzone z nimi spotkania cieszyły się dużym powodzeniem wśród mieszkańców (Protokół 30 V 1995). Jednak w kole narastał konflikt pomiędzy niektórymi radnymi a szeregowymi członkami partii. Według przewodniczącego koła, radni powinni poczuwać się do partyjności i podporządkować wcześniej podjętym decyzjom. Dzięki mediacjom podjętym przez senatora Okrzesika znaleziono drogę porozumienia, ponieważ „konieczne jest przyjęcie sojuszu, znalezienie wsparcia w koalicjancie i forsowanie własnych pomysłów, pamiętając o nadrzędnym interesie miasta i wyborców”. W tym czasie koło liczyło 30 członków (Protokoły 19 IX, 6 X i 14 XI 1995).

Wiosną 1996 r. w oświęcimskiej Unii doszło do kolejnych dużych napięć. Niepokój budził malejący stan liczbowy członków koła, a zamiast współpracy nasilały się wewnętrzne rozgrywki (Pismo 17 IV 1996). W tej sytuacji wybrano nowego przewodniczącego; został nim Janusz Chwierut (Protokoły 12 VI i 25 VI 1996). Kolejny raz interweniował senator Okrzesik, jednak stosunek części oświęcimskich działa-

czy do prowadzonej w kole polityki był mocno niejednoznaczny i wywoływał dalsze napięcia (Pismo Chwieruta 25 VI 1996).

Był to jednocześnie rok, w którym z wielką mocą wybuchły konflikty oświęcimskie związane ze zmianą postrzegania obrazu Auschwitz wśród Polaków. Miejsce dotąd uznawane za symbol polskiej martyrologii przeistoczyło się w symbol żydowskiej Zagłady (Urbiński 2004: 76). Jako lekarstwo na rozwiązanie tych problemów pojawiła się propozycja rządowego programu oświęcimskiego, który miał uporządkować szereg zaniedbań komunikacyjnych, przestrzennych, a także związanych z samym upamiętnieniem dokonanej tragedii (Urbiński 2013: 149). To z kolei wywołało dyskusję, czy samorząd miasta poradzi sobie z tymi wyzwaniem od strony finansowej i formalnej. Te tematy przeplatały się z innymi politycznymi, np. wyborczymi. Po ożywionej dyskusji w kole zapadło postanowienie o wydawaniu własnej partyjnej gazetki (Protokoły 27 VIII, 3 X, 15 X, 29 X i 26 XI 1996).

Polityczna dominacja Unii Wolności

W 1997 r. wśród oświęcimskich działaczy widoczne było zaniepokojenie sytuacją panującą w krajowej UW. Od momentu postawienia na Balcerowicza jako przewodniczącego nastąpił znaczny spadek notowań partii. Niepokojący był fakt odchodzenia z jej szeregów liderów: Okrzesik zrezygnował z funkcji przewodniczącego RR, Staniszevska z funkcji sekretarza generalnego. Jednak nadal uważano, że partia pomimo dużych ubytków w szeregach, ma spory potencjał intelektu, którego nie potrafiła wykorzystać. Myślano negatywnie o władzach Unii, w toczonych dyskusjach padały głosy, że „góra nic nie robi w kierunku pozyskania elektoratu; dlaczego nie poszukuje się go wśród młodzieży?; jesteśmy partią środka – należy iść tą drogą; w przyszłości mamy szansę pozyskać szersze poparcie; dziś polityka nasza jest trudna, nieczytelna” (Protokół 28 I 1997).

W Oświęcimiu UW nadal miała bardzo silną pozycję, a jej największymi rywalami były: „Solidarność” i Oświęcimska Koalicja Obywatelska (Urbiński, Czarnik 2011). W czerwcu nastąpiła rekonstrukcja Zarządu Miasta, w jej wyniku władzę objęła koalicja UW i OKO, a UW otrzymała funkcje prezydenta (J. Krawczyk) i wiceprezydenta (K. Płonka) (Uchwały XLII/340–341/97). Zbliżały się wybory parlamentarne, trwała kampania na rzecz przyjęcia nowej konstytucji. 15 V 1997 r. Oświęcim odwiedził T. Mazowiecki, który spotkał się z grupą ponad 200 osób (Protokół 24 VI 1997). Rok 1997 uznano w oświęcimskiej UW za udany. Wybory parlamentarne dały 15,88% poparcia. Jednak partia była świadoma swych sła-

bych punktów, nad którymi obiecywała pracować (Protokół 14 XI 1997). Jednocześnie koło zaangażowało się w walkę o nowy kształt reformy samorządowej w kraju dla poparcia utworzenia 12 dużych i silnych województw. Było to działanie podjęte przeciw Zarządowi Regionu w Bielsku-Białej. Gra toczyła się o odejście od województwa bielskiego i stworzenie lobby na rzecz utworzenia powiatu oświęcimskiego i przyłączenia go do Małopolski (Protokół 9 XII 1997 i 29 V 1998).

Zderzenie polityki lokalnej ze światową. Oświęcimski konflikt o postrzeganie Auschwitz

W tym czasie zaczęły mocno uwidocznić się problemy oświęcimskie, żądające jednoznacznego określenia się przez lokalnych liderów i władze polityczne, np. w kwestii obrony krzyża papieskiego na słynnym zwirowisku. Rodziły się dylematy, czy zająć pozycję odpowiadającą mieszkańcom czy polityce rządu RP? (Protokół 27 III 1998). Wybory samorządowe 1998 r. realizowano pod hasłem „UW dla Oświęcimia” (Protokół 26 VIII 1998). Główną rozgrywkę rozegrano po mistrzowsku; przy 5 mandatach dla 32-osobowej Rady UW uzyskała fotel prezydenta i wiceprezydenta miasta, porozumiewając się m.in. z SLD (Uchwały III/9/98 i III/14/98). Stworzyło to ostry konflikt z AWS zmierzającym do objęcia władzy w mieście (Protokoły 28 X, 17 XI, 25 XI i 30 XI 1998). Zawarte porozumienie w Radzie Miasta przebiegało w poprzek koalicji rządowej, co dało o sobie znać podczas kilkuletnich problemów dotyczących Auschwitz i mało skutecznych prób rządu AWS–UW podejmowanych dla ich rozwiązania. Lokalni politycy UW zobaczyli, że pozycja Oświęcimia i ich samych jest niezwykle ważna w Polsce i świecie. W tym czasie ranga prezydenta Oświęcimia była stawiana na poziomie wiceministra spraw zagranicznych (Urbiński 2004: 95). Lokalnym priorytetem były starania o napływ kapitału inwestycyjnego z zewnątrz – np. na budowę centrum handlowego. Celem było zerwanie z niekorzystnym stereotypem „Auschwitz” uniemożliwiającym jakikolwiek rozwój miasta, grożącym mu nawet eksterytorialnością. Wielki wpływ na atmosferę w mieście wywarła bardzo trudna dyskusja o rządowym projekcie ustawy o ochronie byłych hitlerowskich obozów zagłady, zwanej oświęcimską (Kubrak 9 III 1999). Do wzrostu napięcia przyczyniły się wypowiedzi Jerzego Wierchowicza w sprawie usunięcia krzyża papieskiego ze zwirowiska, które wywołały emocje w społeczeństwie i całej UW (*Lepiej* 3–4 VII 1999). Oświęcimscy działacze doprowadzili do wydania oświadczenia: „Rada Regionalna Małopolskiej UW wyraża

dezaprobatę wobec wypowiedzi przewodniczącego klubu parlamentarnego UW, posła Wierchowicza, w sprawie usunięcia krzyża zwanego papieskim ze zwirowiska w Oświęcimiu. Jesteśmy głęboko przekonani, że z takim trudem osiągnięty kompromis wymaga większej odpowiedzialności za słowa i rozważli. UW jako ugrupowanie wspierające dialog powinna unikać niepotrzebnego zaognienia konfliktu” (Protokół 12 VIII 1999). Lokalna UW została zaangażowana w konflikt międzynarodowy, którego podmiotami były m.in. UNESCO, liczne organizacje międzynarodowe i niektóre rządy, w tym polski. Powodów napięć pomiędzy zwolennikami całkowitej ochrony byłego obozu a chcącymi w miarę normalnie żyć u siebie oświęcimianami było wiele, w tym: „Supermarket Auschwitz, krzyż papieski, protest Świtonia na zwirowisku, dyskoteka w garbarni, deklaracja oświęcimska, strefa ochronna wokół PMAB i inne” (Urbiński 2004: 60–128). Na skutek długotrwałej choroby, a później śmierci K. Płonki dokonano korekty Zarządu Miasta, w którym funkcję etatowego członka Zarządu zaczął pełnić przewodniczący oświęcimskiej UW, J. Chwierut (Nekrolog; Uchwała XIII/80/99).

W 2000 r. rząd RP, który naciskany przez środowiska międzynarodowe nie radził sobie z problemami Oświęcimia, mocno zaangażował się w próbę zmiany władzy w tym mieście. Działania te nie powiodły się, doprowadziły do wymuszonej współpracy stron nad rządową strategią rozwoju ziemi oświęcimskiej, która po wypracowaniu dobrych ustaleń, została zrealizowana w małej części wobec rozpadu rządowej koalicji AWS-UW i ujawnienia budżetowej dziury ministra finansów Bauca (Urbiński 2004: 122).

Kryzys w Unii Wolności

W kolejnych wyborach prezydenckich UW poparła kandydaturę Andrzeja Olechowskiego. Już wówczas całą uwagę członków skupiały zbliżające się wybory władz UW. W grudniu 2000 r. podczas V Kongresu UW nowym przewodniczącym partii wybrano B. Geremka, który wygrał rywalizację z D. Tuskiem (Kalendarium). Stało się to jednym z powodów rozpadu partii i powstania Platformy Obywatelskiej, co w Unii przyjęto z mieszanymi uczuciami. Już w kwietniu 2001 r. Chwierut zrezygnował z funkcji przewodniczącego koła i członkostwa w UW, składając oświadczenie: „Moja decyzja podyktowana jest utratą wiarygodności obecnych władz naczelnych UW. Partia pod przewodnictwem prof. Geremka utraciła zaufanie społeczne i moim zdaniem nie ma możliwości odbudowania pozycji i rangi wśród społeczeństwa. Uważam, że za wize-

runek partii w zasadniczej mierze odpowiadają władze krajowe, zaś zwykli członkowie nie mają często wpływu na opinię i wizerunek partii. W okresie kampanii wyborczej każdy powinien być przekonany do słuszności swoich działań, ja takie przekonanie utraciłem. Dlatego podjąłem decyzję o rezygnacji z członkostwa w UW, a tym samym z przewodnictwa partii w Oświęcimiu oraz rezygnacji z członkostwa w małopolskiej RR UW” (Pismo J. Chwieruta 26 IV 2001). Wzbudziło to wiele emocji i dyskusji. W tej sytuacji wybrano nowego przewodniczącego, którym został A. Błaszczynski (Protokół 11 V 2001). Wydarzenia krajowe i lokalne doprowadziły do dalszego spadku popularności UW w mieście. W poprawę nastrojów zaczęli angażować się politycy krajowego szczebla, m.in. Tadeusz Syryjczyk. Warto odnotować, że UW w Oświęcimiu nadal miała swego prezydenta i bardzo wiele osób zarządzających spółkami miejskimi i innymi publicznymi z partyjnego nadania, jednak pojawiły się problemy finansowe koła i brak faktycznego poparcia wyborczego. W mocno rozdyktowanych gremiach szukano sposobów dokonania korzystnej zmiany. Ustalono, iż powstanie PO podzieliło UW i jej dotychczasowych wyborców. Po tym, jak elektorat unijny zmalał do poziomu 3%, w szeregi działaczy wstąpiło zwątpienie (Protokoły 28 VIII i 26 IX 2001). W takiej atmosferze przystąpiono do wyborów parlamentarnych 2001, które przyniosły partii klęskę, a w UW zapanował duch pesymizmu. Nikt nie znał recepty na wyjście z kryzysu. Zmiana przewodniczącego partii na W. Frasyniuka nie zlikwidowała wewnętrznego marazmu, nie podniosła też wskaźnika popularności w społeczeństwie (Władysław Frasyniuk). Członkowie UW opuszczali partię jak tonący okręt. Wiele kół zostało zlikwidowanych. Koło w Oświęcimiu było dość wytrwałe i nadal istniało. Odnosiło się wrażenie, jakby unijny elektorat przeszedł do konspiracji i stamtąd okazywał poparcie towarzyskie. Zastanawiano się nad możliwymi lokalnymi koalicjami politycznymi, co było zgodne z wytycznymi krajowymi.

W takiej sytuacji Zarząd Krajowy UW podjął decyzję o udziale w wyborach samorządowych bez użycia nazwy partii, „nie zaleca się tworzenia własnych komitetów pod nazwą UW, lecz należy poprzeć komitety wspierane przez koła UW w terenie” (Protokoły 8 III i 16 VII 2002). Powołano Komitet Wyborców „Obywatelskie Centrum” (Protokół 11 VI 2002). Oświęcimskie koło liczyło wówczas jeszcze 32 członków, ale szybko zaczęło topnieć (Protokół 5 XI 2002). Nadchodzące wybory niosły ważną zmianę. Po raz pierwszy w Polsce następował bezpośredni wybór prezydenta miasta. Kandydatem UW był J. Krawczyk, urzędujący prezydent. Koło wystawiło listy kandydatów na radnych miejskich we wszystkich okręgach wyborczych. Jednak partia poniosła prawdziwą

kłeskę, UW zdobyła tylko 1 mandat radnego. Stan koła zmalał do 19 osób, zastanawiano się nad jego rozwiązaniem. W toczonych dyskusjach przeważała opinia, że jest to złe wyjście nie tylko dla partii, ale również dla członków, którzy jeszcze pozostają liczącymi się postaciami w mieście. W takim momencie z członkostwa w UW zrezygnował były wieloletni prezydent i aktualny radny UW J. Krawczyk, który przeszedł do struktur PO (Protokół 24 III 2003).

Trudne zakończenie

W kole UW toczyła się trudna dyskusja, ludzie nadal chcieli być aktywni, potrzebni partii i miastu, znali wagę problemów. Nikt nie chciał zostać liderem koła, po długich wahaniach został nim Zdzisław Wojtas (Protokół 7 IV 2003). Partię podtrzymały wyłącznie sukcesy odnoszone na niwie europejskiej, w tym Janusza Onyszkiewicza. Podjęto starania o stworzeniu biura europośła Onyszkiewicza w Oświęcimiu (Protokół 26 VIII 2004). Taka sytuacja trwała aż do wiosny 2005 r., kiedy to analizowano możliwość powstania Partii Demokratycznej na dotychczasowej bazie UW (Protokół 7 III 2005). W oświęcimskiej UW pozostało 17 członków. Ocenili, iż ich największym sukcesem w minionym okresie było to, że pozostali jako grupa, której nie jest obojętne, co się dzieje w Polsce i w ich mieście. Pozostali dotąd w partii, pomimo że w wielu polskich miastach rozwiązano koła UW. Sytuacja w Oświęcimiu była inna. Opierając się na wynikach wyborów europejskich i wyniku wyborczym Onyszkiewicza, popularność UW w tym mieście nadal szacowano na 10%. Pomimo tego uznano, iż UW w dotychczasowej formule zakończyła działalność. Najwytrwalsi, pozostali do końca członkowie partii ocenili, że mogą być dumni z członkostwa w tej partii i bycia czynnymi świadkami niezwyklej wydarzeń historycznych. Ponadto wyrazili nadzieję, że nowo powstała Partia Demokratyczna – demokraci.pl podejmie próbę naprawy państwa w stylu i ze skutecznością swej wielkiej poprzedniczki (Protokół 11 V2005).

1 VI 2005 r. odbyło się zebranie wyborcze Koła Partii Demokratycznej – demokraci.pl w Oświęcimiu. PD pod względem prawnym jest kontynuacją UW. Pierwotnie projekt powstania PD zakładał poszerzenie środowiska UW zarówno w lewą, jak i prawą stronę sceny politycznej. Po jakimś czasie okazało się, że pozostałe środowisko UW w Oświęcimiu opuściło PD i przeniosło się do PO lub poza politykę. Lokalna PD została opanowana przez ludzi z SLD lub spoza dotychczasowej polityki (Obserwacja uczestnicząca autora).

Poddając ocenie rządy UW w Oświęcimiu, można uznać, iż w tym trudnym okresie zdała egzamin. Nie poszła w stronę proponowaną przez ruchy narodowe, nie uległa populizmowi, lecz najrozsawniej, jak to możliwe, podjęła szeroki nurt reformatorski, współpracując z rządem i środowiskami międzynarodowymi, tym samym narażając się środowiskom lokalnej społeczności. Zapłaciła za to wysoką cenę, podobnie jak Unia Wolności w kraju. Jednak kluczowe postacie oświęcimskiej UW, które nadal chciały funkcjonować w polityce, cieszą się sporym uznaniem lokalnym. Józef Krawczyk pełnił funkcję starosty oświęcimskiego w latach 2010–2014. Janusz Chwierut pełnił funkcję posła na Sejm RP V kadencji w latach 2005–2007 i VI kadencji w latach 2007–2011. W 2011–2014 pełnił obowiązki prezydenta Oświęcimia. UW miała więc wartościowych ludzi, którzy związali się z polityką na zawsze.

Bibliografia

- Głośno o stręfie cizy, trwają prace nad ustawą o ochronie miejsc pamięci. W Oświęcimiu boją się jej skutków*, „Życie”.
- Historia UW, Unia Wolności, <http://www.uw.org.pl/archiwum/historia.php> (15.04.2014).
- Kalendarium, Unia Wolności, <http://www.uw.org.pl/main/kalendarium.php> (20.04.2014).
- Kubrak J. 9 III 1999, *Nie będzie wysiedleń, mieszkańcy Oświęcimia mogą spać spokojniej i Lepiej, żeby Polacy ustąpili, szef klubu UW za usunięciem krzyża 3–4 VII 1999*, „Rzeczpospolita”.
- Nekrolog, Urząd Miasta Oświęcimia, http://www.um.oswiecim.pl/pl_chemik/01_2001/articles/nekrolog.html (16.04.2014).
- Obserwacja uczestnicząca autora, w latach 1998–2002 przewodniczącego Rady Miasta Oświęcim.
- Paszkievicz K., 2004, *Partie i koalicje polityczne III Rzeczypospolitej*, Wrocław.
- Pismo J. Chwieruta do J. Okrzesika 25 VI 1996.
- Pismo J. Chwieruta do Zarządu UW 26 IV 2001.
- Pismo liderów UD i KLD w Oświęcimiu do prezydenta D. Dulinika i przewodniczącego Rady Miasta J. Foksy 22 I 1992.
- Pismo z koła UW do Terytorialnej Komisji Wyborczej w Oświęcimiu 10 V 1994.
- Pismo z koła UW Oświęcim do Regionalnego Sądu Koleżeńskiego RR UW w Bielsku-Białej 17 IV 1996.
- Protokoły z zebrań koła UD Oświęcim 6 II, 24 II, 9 III i 23 III 1992.
- Protokoły z zebrań koła UD Oświęcim 11 V, 5 VI, 22 VI, 6 VII, 27 VII, 15 IX i 28 IX 1992.
- Protokoły z zebrań koła UD Oświęcim 18 I i 8 II 1994.
- Protokoły z zebrań koła UD Oświęcim 8 II, 7 III, 14 III, 5 IV i 19 IV 1994.
- Protokoły z zebrań koła UW Oświęcim 7 X i 18 X 1994.
- Protokoły z zebrań koła UW Oświęcim 19 IX, 6 X i 14 XI 1995.
- Protokoły z zebrań koła UW Oświęcim 12 VI i 25 VI 1996.
- Protokoły z zebrań koła UW Oświęcim 27 VIII, 3 X, 15 X, 29 X i 26 XI 1996.
- Protokoły z zebrań koła UD Oświęcim 22 X i 26 X 1993.
- Protokoły z zebrań zarządów i koła UW Oświęcim 28 X, 17 XI, 25 XI i 30 XI 1998.
- Protokoły z zebrania zarządu UW Oświęcim 8 III i 16 VII 2002.

- Protokoły z zebrania zarządu i koła UW Oświęcim 28 VIII i 26 IX 2001.
- Protokół z posiedzenie koła UW Oświęcim 11 V 2001.
- Protokół z zebrania koła UD Oświęcim 6 V 1991
- Protokół z zebrania koła UD Oświęcim 1 VIII 1991.
- Protokół z zebrania koła UD Oświęcim 9 I 1992.
- Protokół z zebrania koła UD Oświęcim 26 X 1992.
- Protokół z zebrania koła UD Oświęcim 24 XI 1992.
- Protokół z zebrania koła UD Oświęcim 7 XII 1993.
- Protokół z zebrania koła UW Oświęcim 24 I 1995.
- Protokół z zebrania koła UW Oświęcim 23 V 1995.
- Protokół z zebrania koła UW Oświęcim 30 V 1995.
- Protokół z zebrania koła UW Oświęcim 28 I 1997.
- Protokół z zebrania koła UW Oświęcim 24 VI 1997.
- Protokół z zebrania koła UW Oświęcim 14 XI 1997.
- Protokół z zebrania koła UW Oświęcim 9 XII 1997.
- Protokół z zebrania koła UW Oświęcim 29 V 1998.
- Protokół z zebrania koła UW Oświęcim 27 III 1998.
- Protokół z zebrania koła UW Oświęcim 26 VI 1998.
- Protokół z zebrania koła UW Oświęcim 24 III 2003.
- Protokół z zebrania koła UW Oświęcim 7 IV 2003.
- Protokół z zebrania koła UW Oświęcim 7 III 2005.
- Protokół z zebrania koła UW Oświęcim 11 V 2005.
- Protokół z zebrania koła UW Oświęcim 4 VI 2001.
- Protokół z zebrania lokalnych oddziałów UD i KLD Oświęcim 22 I 1992.
- Protokół z zebrania połączeniowego powołującego koło UW Oświęcim 10 V 1994.
- Protokół z zebrania zarządu UW Oświęcim 12 VIII 1999.
- Protokół z zebrania zarządu UW Oświęcim 11 VI 2002.
- Protokół z zebrania zarządu UW Oświęcim 5 XI 2002.
- Protokół z zebrania zarządu UW Oświęcim 26 VIII 2004.
- Rozmowa autora z T. Dziędzielem z KLD w Oświęcimiu 7 IV 2014.
- Rozmowa autora z J. Siwkim i F. Wądrzykiem z UD w Oświęcimiu 6 II 2002.
- Uchwała nr I/3/90 RM w Oświęcimiu z 6 VI 1990 w/s wyboru delegatów do sejmiku samorządowego.
- Uchwała nr XXIV/130/91 RM w Oświęcimiu z 11 IX 1991 w/s wyboru członka Zarządu Miasta Oświęcim.
- Uchwała VI/46/94 RM w Oświęcimiu z 28 XI 1994 w/s wyboru I Wiceprezydenta Miasta Oświęcim.
- Uchwała VI/47/94 RM w Oświęcimiu z 28 XI 1994 w/s wyboru II Wiceprezydenta Miasta Oświęcim.
- Uchwała XLII/340-341/97 RM w Oświęcimiu z 13 VI 1997 w/s wyboru Prezydenta i I Wiceprezydenta Miasta.
- Uchwała III/9/98 RM w Oświęcimiu z 2 XII 1998 w/s wyboru Prezydenta Miasta.
- Uchwała III/14/98 RM w Oświęcimiu z 7 XII 1998 w/s wyboru I Wiceprezydenta Miasta.
- Uchwała XIII/80/99 RM w Oświęcimiu z 26 V 1999 w/s wyboru etatowego Członka Zarządu Miasta.
- Uchwały RM I/2/90 z 6 VI 1990; II/15/90 z 19 VI 1990; LI/289/93 z 29 I 1993.
- Urbiński J., 2013, *Dzieje i kultura Ziemi Oświęcimskiej*, Oświęcim.
- Urbiński J., 2004, *PMA-B jako podmiot polityczny w zarządzaniu miastem Oświęcim*, Katowice.

Urbiński J., Czarnik K.W., 2011, *Wydawnictwa polityczne w Oświęcimiu po 1989 roku*, „Media i Społeczeństwo”, nr 1.

Władysław Frasyniuk – przewodniczący UW, Unia Wolności, <http://www.uw.org.pl/wladze.php?id=1> (20.04.2014).

THE FREEDOM UNION IN OŚWIĘCIM

Abstract

The Freedom Union was a liberal democratic political party based on the Solidarity trade union movement. It was founded in 1994 out of the merger of the Democratic Union and the Liberal Democratic Congress. The leaders of The Freedom Union had a huge influence on policy in free and democratic Poland. In 2001 some members of the party decided to move to join the new Civic Platform. In 2005 the Freedom Union's leadership founded the social-liberal Democratic Party. The article is about The Freedom Union in Oswiecim, where the party was authentic in power.

Key words: Freedom Union, political party, power, Oświęcim.